

Interna revizija – aktivnost koja dodaje vrednost organizacijama javnog sektora

Beograd, 15-16. mart

Studija slučaja

Opšte informacije

Vaša organizacija je korisnik javnih sredstava (KJS) u Republici Srbiji.

Rukovodilac organizacije - korisnika javnih sredstava okupio je na sastanku relevantne sagovornike iz svih organizacionih delova, vidno zabrinut zbog najavljenog crvenog meteoalarma kojim se najavljuje obilna količina padavina u kratkom vremenskom periodu, koji će nastupiti u naredne tri nedelje za teritoriju čitave Republike.

S obzirom na potencijalne pretnje kojima je organizacija izložena, koje mogu značajno ugroziti funkcionisanje organizacije, a posledično uticati i na nesmetano obavljanje poslova iz delokruga iste, rukovodilac KJS je na sastanku delegirao zadatke prisutnima, u cilju definisanja odgovora na krizni događaj, upravljanja krizom i obezbeđenja kontinuiteta poslovanja.

Strategijom razvoja definisani su strateški i opšti ciljevi organizacije, ali nisu identifikovani rizici koji u slučaju elementarne nepogode.

Organizacija je u postupku uspostavljanja sistema finansijskog upravljanja i kontrole.

U organizaciji je uspostavljena organizaciono i funkcionalno nezavisna funkcija interne revizije. Rukovodilac jedinice za internu reviziju-diplomirani elektroinženjer i dva interna revizora – diplomirani ekonomista i diplomirani pravnik, tri godine nesmetano obavljaju svoj posao, procenat sprovedenih preporuka datih od strane internih revizora iznosi 67% u 2017. godini, 52% u 2016.godini.

Svi podaci kojima organizacija raspolaže nalaze se na centralnom serveru i u arhivi zgrade u centru grada. Backup podataka vrši se jednom nedeljno i isti se čuvaju na centralnom serveru.

Poučen posledicama koje su prouzrokovale poplave tokom 2014. godine, u cilju preventivnog delovanja, Rukovodilac KJS naložio je revizorskom timu da oceni odgovor organizacije na krizni događaj, predviđeno upravljanje krizom i obezbeđenje kontinuiteta poslovanja u smislu pružanja nezavisnog uveravanja da su aktivnosti, planovi, mere i akcije adekvatni.

I Priprema i planiranje angažmana

U skladu sa prirodom posla, revizorski tim preduzeo je radnje u cilju prikupljanja ključnih informacija o izvoru, karakteristikama i uticaju kriznog događaja kako bi potkrepio svoju ocenu, a organizacija donela adekvatne odluke i preduzela odgovarajuće akcije.

Revizorski tim izvršiće ocenu izloženosti u odnosu na :

- Dostizanje strateških ciljeva organizacije,
- Pouzdanost i integritet finansijskih i operativnih informacija;
- Efikasnost i efektivnost operacija i programa,
- Zaštitu imovine i
- Usaglašenost sa zakonima, procedurama i ugovorima.

Revizorski tim prikupio je sledeće informacije:

U maju 2014. godine teritorija Republike Srbije bila je pogođena nezapamćenim elementarnim nepogodama. Rekordne količine padavina izazvale su naglo povećanje nivoa reka i aktiviranje brojnih bujičnih potoka, usled čega je došlo do plavljenja terena i pokretanja velikog broja klizišta.

Posledice su bile dramatične: porušen je, ili u značajnoj meri oštećen, veliki broj stambenih objekata, mostova, puteva i ostalih infrastrukturnih objekata; stradala je masovno stoka, a nanosi zemlje i mulja prekrili su velike površine poljoprivrednog zemljišta, dok su usevi uništeni. Mnoga domaćinstva su evakuisana iz pogođenih područja, povrh svega, bilo je i ljudskih gubitaka.

Na čitavoj teritoriji Republike Srbije proglašena je vanredna situacija, koja je bila na snazi od 15. do 23. maja 2014. U pojedinim gradovima i opštinama vanredna situacija je ostala na snazi i u narednim danima. Na osnovu Izveštaja o proceni potreba za oporavak i obnovu poplavljenih područja, ukupni efekti ove prirodne nepogode na teritoriji čitave države iznose 1,7 milijardi evra. Prema procenama, poplave su izazvale

direktnu štetu u iznosu od 2,7% bruto domaćeg proizvoda i gubitke u iznosu od 2% BDP. Posmatrano po sektorima delatnosti, najviše su pogođeni: rudarstvo, energetika i poljoprivreda.

Imajući u vidu da je prema prvim procenama s terena prirodna katastrofa nanela ogromnu štetu, Zavod je u okviru IPA 2011 projekta: Direktna finansijska podrška Evropske komisije za usaglašavanje statističkog sistema RZS-a sa Evropskim statističkim sistemom (Direct Grant for the Alignment with the European Statistical System), pristupio prikupljanju svih relevantnih podataka o obimu i posledicama elementarnih nepogoda po stanovništvo, uslove stanovanja i poljoprivredne fondove.

Prema procenama, poplave su direktno ili indirektno pogodile oko 1,6 miliona ljudi u Republici Srbiji.

Sa najugroženijih područja evakuisano je oko 32.000 lica. Samo sa područja Opštine Obrenovac evakuisano je 25.000 lica, od kojih je više od 5.000 smešteno u prihvatne centre. Pored velikog broja starijih osoba, u prihvatnim centrima našlo se i 1.270 dece i 236 beba. Potpuno je uništeno 485 stambenih objekata; više od 16.000 stanova je pretrpelo delimična oštećenja, dok je nekoliko hiljada kuća u dužem periodu bilo neupotrebljivo za stanovanje. Štete na infrastrukturi (putevi, telekomunikacije i dr.) bile su katastrofalne.

Srušen je i oštećen veliki broj mostova, kako na kategorisanim tako i na nekategorizovanim (lokalnim) putevima. Odroni i klizišta uništili su, ili značajno oštetili, deonice velikog broja puteva, a oštećena je i železnička pruga u dužini od 10 km na području Opštine Ub.

Poplavama su pogođena 74 objekta zdravstvene zaštite (ambulante i klinike) i pristup im je bio otežan ili onemogućen. Teško je oštećeno 35 obrazovnih ustanova, a pojedine škole korišćene su kao privremena skloništa za evakuisane stanovnike, te je u njima nastava bila obustavljena. Oštećen je i veći broj javnih i oko 300 poslovnih objekata.

Posebno je stradao sektor poljoprivrede. Oko 80.000 ha obradive površine bilo je poplavljeno.

Saglasno Zakonu o budžetskom sistemu i Nacionalnoj strategiji zaštite i spasavanja u vanrednim situacijama, sistem zaštite i spasavanja finansira se iz budžeta Republike Srbije, budžeta jedinica teritorijalne autonomije i budžeta jedinica lokalne samouprave, budžetskog fonda za vanredne situacije i drugih prihoda. U skladu sa Zakonom o budžetskom sistemu ("Službeni glasnik RS", br. 54/09, 73/10 i 101/10), u budžetu Republike Srbije se planiraju sredstva za stalnu budžetsku rezervu, koja se iskazuje na aproprijaciji namenjenoj za budžetske rezerve. Stalna budžetska rezerva koristi se za finansiranje rashoda na ime učešća Republike Srbije u otklanjanju posledica vanrednih okolnosti, kao što su zemljotres, poplava, suša, požar, klizišta, snežni nanosi, grad, životinjske i biljne bolesti, ekološka katastrofa i druge elementarne nepogode, odnosno drugih vanrednih događaja, koji mogu da ugroze život i zdravlje ljudi ili prouzrokuju štetu većih razmera. Stalna budžetska rezerva opredeljuje se najviše do 0,5% ukupnih prihoda i primanja od prodaje nefinansijske imovine za budžetsku godinu. Rešenje o upotrebi sredstava stalne budžetske rezerve donosi Vlada, na predlog ministra nadležnog za poslove finansija.

Od momenta proglašenja vanredne situacije i donošenja rešenja o korišćenju sredstava stalne rezerve od strane Vlade, Uprava za trezor u vrlo kratkom roku vrši prenos sredstava iz budžeta Republike Srbije.

Zadaci

Na bazi datih opštih informacija i podataka iz faze pripreme i planiranja revizije uraditi sledeće :

- (i)** Koristeći Obrazac 1, identifikujte rizike i povezane procese u vašoj organizaciji, sa predmetom revizije ,
- (ii)** Koristeći Obrazac 2, razradite detaljan plan pojedinačne revizije i utvrdite ciljeve kontrola.

Obrazac 2 :Plan revizije

KJS _____

JEDINICA ZA INTERNU REVIZIJU BROJ OVLAŠĆENJA:

DATUM

REVIZIJA PROCESA– Upravljanje kriznim događajima

RD: A6

SUBJEKT REVIZIJE:

REVIDIRANI PERIOD:

	Potpis	Datum
Pripremio:		
Odobrio:		

1. Predmet interne revizije:
2. Osnov revizije:
3. Revizorski tim:
4. Ključni kontakt/i: ....
5. Obim revizije: •
6. Cilj procedure/cilj revizije:
7. Ključni rizici: .....
8. Ciljevi kontrola: 1.
9. Metodologija, pristup i tehnike rada revizije
-pregled relevantnih zakona, podzakonskih i internih akata, uključujući i interne procedure;
-intervjue sa rukovodstvom i zaposlenima koji su uključeni u proces
-pregled evidencija, dokumentacije i drugih fizičkih dokaza u vezi sa predmetnom revizijom;

-testove kontrola sprovedene na osnovu ciljeva i aktivnosti
-druge revizorske tehnike.
10. Prioriteti/potencijalni problemi

Planirani vremenski okvir aktivnosti (po fazama revizije): najkasnije do _____ . godine	
1. Priprema i planiranje revizije:	
- nalog za sprovođenje revizije	
- zahtev za dokumentaciju	
- ovlašćenje za vršenje revizije	
- zapisnik sa uvodnog sastanka	
- plan revizije (predmet, cilj, obim, rokovi po etapama)	
2. Utvrđivanje ciljeva kontrola i očekivanih kontrola:	
- Upitnik internih kontrola, pregled očekivanih kontrola, program testiranja kontrola	
3. Utvrđivanje i snimanje procesa:	
- snimak/opis procesa	
- provera ispravnosti prikaza procesa (hod kroz proces)	
4. Preliminarna ocena forme kontrola:	
- pregled kontrola	
5. Testiranje kontrola:	
- radni papiri sa dokazima	
- program revizije-testiranje kontrola	
6. Donošenje zaključaka, preporuke:	
- pregled kontrola (donošenje zaključaka)	
- obrazac za revizijske nalaze	
7. Revizorski izveštaji i akcioni plan	
- nacrt izveštaja i akcioni plan	
- zapisnik sa završnog sastanka	
- konačni revizijski izveštaj i akcioni plan	
8. Revizijski dosjei i arhiviranje:	
- Tekući revizijski dosje	
- Stalni revizijski dosje	
Komentari:	

II Izvođenje

Nakon završetka pripremnih radnji, preliminarnog ispitivanja i procene rizika, donet je pojedinačni plan revizije. Plan je odobren od strane Rukovodioca KJS i održan je uvodni sastanak sa relevantnim predstavnicima naše organizacije koji su povezani sa predmetnom revizijom.

Na sastanku je revizorski tim objasnio svrhu, predmet, obuhvat i tehnike obavljanja interne revizije, kao i da je revizija nije planirana godišnjim planom jedinice za internu reviziju, da je vremenski period za izvođenje revizije ograničen, a da je značaj definisanja odgovora na krizni događaj, upravljanja krizom i obezbeđenja kontinuiteta poslovanja nemerljiv u odnosu na posledice koje može prouzrokovati.

Uloga jedinice za internu reviziju u procesu upravljanja rizicima povezanim sa predmetom revizije utvrđena je planom pojedinačne revizije i to: preuzimanje aktivne uloge, dajući kontinuiranu podršku i uključujući se i koordinirajući proces upravljanja rizikom organizacije.

U najkraćem roku, od relevantnih predstavnika organizacije iz svih organizacionih delova, revizorskom timu dostavljene su neophodne informacije:

- Ciljevi organizacije prema kategorijama – strateško odlučivanje, operativno poslovanje, izveštavanje i usaglašenost;
- Identifikovani rizici u odnosu na ciljeve.

Saglasno COSO ERM modelu za upravljanje rizicima, relevantni predstavnici organizacije iz svih organizacionih delova i revizorski tim prošli su kroz osam međuzavisnih komponenti za upravljanje rizikom:

- 1) Interno okruženje,
- 2) Utvrđivanje ciljeva,
- 3) Prepoznavanje događaja,
- 4) Procenjivanje rizika,
- 5) Reagovanje na rizike,
- 6) Kontrolne aktivnosti,
- 7) Informisanje i komunikacija,
- 8) Nadzor.

S obzirom da organizacija nije donela pisani akt – Proceduru/Plan upravljanja kriznim situacijama, a neophodne predradnje u smislu definisane odgovornosti, identifikovanih rizika i kontrola u odgovoru na iste, su stečene, pristupilo se izradi dokumenta Procedura upravljanja kriznom situacijom.

U sastavu procedure, izradiće se i Akcioni plan koji definiše – sistem internih kontrola, pojedinačna zaduženja i odgovornosti po organizacionim delovima/funkcijama, linije izveštavanja; tim za upravljanje kriznom situacijom, ulogu i odgovornosti; planove odgovora na specifičan uticaj kriznog događaja na delogradu rada organizacije; pomoć zaposlenima koji su pogođeni krizom; pomoć koju organizacija pruža u okviru nadležnosti (finansijska i eventualno robna) i kontrola trošenja.

Revizorski tim uputio je informaciju Rukovodiocu KJS u kojoj je sadržan kratak opis preduzetih aktivnosti i data preporuka da organizacija donese pisani akt kojim će urediti oblast upravljanja kriznim situacijama.

U najkraćem roku, jedinici za internu reviziju dostavljena je pisana Procedura upravljanja kriznim situacijama kod KJS na ocenu dizajna i efektivnosti sistema internih kontrola u odgovoru na krizni događaj, upravljanju krizom i kontinuitetu poslovanja.

Zadatak

- iii. Na osnovu preliminarnog ispitivanja, prikupljenih informacija, identifikovanih rizika i definisane Procedure, izvršiti ocenu dizajna i efektivnosti sistema internih kontrola iz navedenog dokumenta.

Obrazac 3: Pregled kontrola

KJS _____

JEDINICA ZA INTERNU REVIZIJU BROJ OVLAŠĆENJA:

DATUM

REVIZIJA PROCESA– Upravljanje kriznim događajima

SUBJEKT REVIZIJE:

RD-X¹

BUDŽETSKA GODINA:

	Potpis	Datum
Pripremio:		
Pregledao:		

Cilj

1. Utvrditi i zabeležiti postojeće kontrole u proceduri.

Pristup revizije

2. Pregled kontrola sadrži ciljeve kontrole i očekivane kontrole koje se na njih odnose. Sve očekivane kontrole trebalo bi razmotriti sa stanovišta utvrđivanja stvarnih kontrola.
3. Trebalo bi izvršiti preliminarnu ocenu forme svake kontrole. Kontrole na koje želite da stavite naglasak trebalo bi da se izaberu za testiranje u okviru Programa za testiranje kontrola (slabe ili nepostojeće kontrole mogu biti predmet dodatnog testiranja)

Napomene

1. Postojeće kontrole mogu se zabeležiti na sledeći način: navodeći da postojeće kontrole odgovaraju očekivanim kontrolama, opisivanjem kontrole u Pregledu kontrola, povezivanjem sa dodatnim zabeleškama, ili navođenjem da u tom području ne postoji kontrola.
2. Nakon testiranja trebalo bi u Pregledu kontrola zabeležiti ocenu interne kontrole (npr. uopšteno «odgovarajuća» ili «neodgovarajuća») i preporuke koje treba preduzeti.

Cilj kontrole : Obezbediti da

1. Očekivane kontrole	2. Postojeće kontrole	3. Test (ili NP)	4. Ocena kontrola	5. Preporuka

III Izveštavanje

U skladu sa ciljevima i obuhvatom angažmana revizorski tim izveštavao je rukovodioca KJS u nekoliko iteracija izdavanjem privremenih izveštaja za saopštavanje informacija koje zahtevaju trenutnu pažnju. Konačan izveštaj revizorskog angažmana uključuje sve segmente izveštavanja.

Izveštaj sadrži osnovne informacije koje se odnose na identifikovanje organizacionih delova i aktivnosti koje su pregledane. Nalazi i preporuke iz angažmana proizilaze iz procesa poređenja očekivanih kontrola sa postojećim kontrolama. Nalazi i preporuke zasnovani su na sledećim karakteristikama:

- Kriterijumu: standard, mera ili očekivanja korišćena pri vrednovanju i/ili verifikaciji (očekivana kontrola);
- Stanju: činjenični dokazi koje su interni revizori pronašli tokom ispitivanja (postojeće stanje);
- Uzroku : razlog postojanja razlike između očekivanog i aktuelnog stanja;
- Posledici : rizik sa kojim se organizacija susreće usled neusklađenosti očekivane sa postojećom kontrolom.

Zadatak

- iv. Sačiniti na jednoj strani rezime revizorskog izveštaja u kome ćete dati odgovor na pitanja:

Da li je organizacija uspostavila adekvatan odgovor - preventivne mere u slučaju nastupanja kriznog događaja?

Da li definisana procedura obezbeđuje upravljanje kriznim događajem na ekonomičan, efikasan i efektivan način i obezbeđuje kontinuitet poslovanja?